

مروری بر عملکرد بخش نفت در برنامه پنجساله اول

■ نفت؛ کارنامه کوششها و چالشهای فراروی

تحقیق از: گروه ویژه انرژی
مسئول گروه: مهندس محمدعلی عرفانی

اشاره:

نفت، مهمترین منبع درآمد ارزی و دارای نقشی استراتژیک در تأمین انرژی مصرفی کشور است. اهمیت استراتژیک و نوسانات عمدتاً سیاسی قیمت نفت در جهان از یکسو و نقش و جایگاه حیاتی آن در تأمین درآمدهای ارزی کشور، آینده‌نگری ویژه‌ای را در شرایط امروزی جهان می‌طلبد.

منابع و تأسیسات نفتی کشور طی دوران هشت‌ساله جنگ تحمیلی به خاطر همین موقعیت استراتژیک، لطمات و صدمات بسیاری را متحمل گردید تا آنجا که عمده برنامه پنجساله اول متوجه ترمیم و بازسازی خرابیها بود.

در گزارش پژوهشی حاضر، ابتدا عملکرد بخش نفت در اولین برنامه پنجساله از نقطه‌نظر تولید و مصرف نفت، گاز و فرآورده‌های نفتی و کارکرد مالی بخش نفت طی همین مدت مورد بررسی قرار گرفته و سپس میزان تحقق اهداف پیش‌بینی شده - با ارائه آمار و ارقام - بررسی گردیده است. در این مقاله، نتیجه گرفته شده است که علیرغم کوششهای مصروفه، سیستم بودجه بخش نفت، در خدمت تحقق اهداف برنامه نبوده و فقدان نظام صحیح ارزیابی و توجه اقتصادی طرحها و عدم شناسایی و ارزیابی تحولات بازار بین‌المللی و داخلی، از عوامل مؤثر در معضل یادشده بوده است.

۱- مقدمه

با توجه به جایگاه مجلس شورای اسلامی در مجموعه نظام برنامه ریزی کشور و محوریت دیدگاه نظارتی و کنترل آن بر مجموعه برنامه‌های، توسعه اقتصادی اجتماعی فرهنگی کشور و به تبع آن بخش نفت، ضرورتاً ارزیابی‌ها می‌بایست در سه بعد استراتژیک، برنامه و عملیاتی صورت پذیرد. ارزیابی عملکرد بخش نفت در سطح عملیاتی و تاحدی در سطح برنامه‌ای بوسیله شاخصهای کلان کمی و کیفی پیش بینی شده در قانون برنامه و در متن گزارش مورد بررسی قرار گرفته است.

در بررسی و ارزیابی این شاخصها، گزارشهای وزارت نفت و سازمان برنامه و بودجه در خصوص عملکرد و برنامه پنجساله ۱۳۶۸-۷۲ مأخذ بوده و دلائل اقامه شده در مورد تحقیقات و عدم تحقق در این گزارشها نیز مد نظر قرار گرفته است. بطور قطع این شاخصها، بصورت تجریدی و منفک از یکدیگر در شناسایی عملکرد کلی بخش که بصورت یک سیستم جامع و پیچیده، فعالیتهای گسترده و متنوعی را از اکتشاف و تولید نفت خام، صادرات، پالایش نفت و گاز، گازرسانی تا انتقال و توزیع فرآورده‌ها به اقصی نقاط کشور در بر می‌گیرد که کفایت لازم را نداشته و ضرورتاً می‌بایست حداقل در یک چارچوب برنامه‌ای و بطور اولی بایک دیدگاه استراتژیک مورد نقد و بررسی واقع شود.

لذا در این گزارش، نخست تصویری از وضعیت استراتژیک بخش نفت ارائه شده و به دنبال آن عملکرد عملیاتی این بخش در شکل شاخصهای متداول در فرهنگ برنامه‌ای نفت کشور تحلیل شده است که بطور قطع وافی بمقصود نیست و ضرورتاً در جهت یافتن علل واقعی و نهایی عدم تحققهای اهداف پیش بینی شده و ریشه‌های ساختاری مسائل و مشکلات عملکردی در ابعاد درونی و بیرونی صنعت نفت می‌بایست حداقل ۳ تا ۴ طرح و پروژه‌های عمرانی و کلیدی به صورت تفکیکی، مورد بررسی واقع شود و با تعیین نقاط و قوت و ضعف عملیاتی اجرایی و مدیریتی، زمینه‌های لازم برای هر چه واقعی تر کردن، اهداف و سیاستهای برنامه دوم و رفع موانع و مشکلات ساختاری فراهم گردد.

الف: مسائل استراتژیک بخش نفت

بخش نفت پس از طی دوران هشت ساله جنگ تحمیلی که به دلائل استراتژیکی و نیز موقعیت جغرافیایی مناطق نفت خیز و تأسیسات آن، شدیداً زیر ضربات و آماج حملات دشمن قرار داشت. با اتمام نخستین برنامه پنجساله توسعه اقتصادی اجتماعی و فرهنگی کشور که عمدتاً به بازسازی و ترمیم خسارات جنگ اختصاص یافت، اکنون به مرحله‌ای جدید وارد می‌شود. هر چند دستاوردهای سالیان اخیر این مجموعه در شرایط سخت و دشوار پس

تثبیت شده نفت و گاز جهان بر اهمیت این امر می‌افزاید.

کمبود سرمایه و نیاز به درآمدهای ارزی جهت تسریع فرایند رشد و توسعه اقتصادی - اجتماعی و نیز ارتقای توان صنعتی - تکنولوژی صنایع نفت که نقش باز تولید را در اقتصاد کشور ایفا می‌کند، حضور فعال بخش نفت در عرصه بین‌المللی انرژی و کسب وجهه، اعتبار و اهمیت ایران را در این بازار ایجاد می‌نماید.

دستیابی به این مهم به هیچ وجه به تنهایی از طریق افزایش توان و قدرت تولید و یا بالفعل کردن آن و عرضه نفت و گاز به بازار، علیرغم وجود مسائل متعدد نظیر کمبود سرمایه و منابع نیروی انسانی و تکنولوژی و ... میسر نمی‌گردد، بلکه جهان امروز، نیازمند ابزار مدیریتی و به تعبیری دیگر نرم‌افزار قدرتمندی است که از طریق شناخت جهات استراتژیک تولید و عرضه و مصرف انواع انرژی و برقراری مکانیزمهای ارتباطی، درخور با عناصر متعدد و متنوع این سیستم پیچیده، بهره‌وری مطلوب و مناسب را از امکانات بازار انرژی جهانی به عنوان مصرف کننده نفت و گاز ایران بدست دهد.

تا به حال آنچه از این زاویه در ایران مدنظر قرار گرفته صرف قدرت تولید بوده است و عمده تلاشهای دست اندرکاران و مسئولین امر از دیدگاهی اجرایی و سخت افزاری به این موضوع معطوف بوده تا با صرف هزینه‌های چند میلیارد دلاری و با پشتوانه ظرفیت تولید، سهم بیشتری از بازار را به هر قیمت بدست آورند که موفقیتی نیز

از جنگ در حفظ و ارتقای ظرفیت تولیدی نفت و گاز طبیعی، عملیات پالایش و تأمین و توزیع فرآورده‌های نفتی و گاز مورد نیاز جامعه، انجام پروژه‌های تزریق و .. که به همت کارکنان و متخصصین و مدیران نفت و حمایت تمامی دولتمردان و سیاست گذاران کشور فراهم گردید، شایسته تقدیر است، معهداً مسائلی چند در ابعاد استراتژیک و درازمدت این صنعت سرنوشت ساز و شاهرگ حیات اقتصادی کشور مطرح است که در دو بخش خارجی و داخلی به اختصار ارائه می‌گردد:

ابعاد خارجی

بخش نفت، نقش اصلی و مسلط را در کسب درآمدهای ارزی کشور داشته و با تزریق درآمدهای حاصله از صادرات و فروش نفت خام به خزانه کشور، تأمین حجم عظیمی از نیازهای مالی جاری و سرمایه‌ای کشور را عهده‌دار بوده و هست. صرفنظر از میزان تولید و بهره‌برداری از این ثروت ملی و تناسب آن با نیازهای رشد و توسعه اقتصادی کشور، حضور در عرصه بازار نفت و گاز و به تعبیری دقیقتر بازار بین‌المللی انرژی و شناخت تحولات تکنولوژیک، اقتصادی، سرمایه‌گذاری، تولید و عرضه انواع مختلف انرژی و قیمت‌گذاریهای آن یک ضرورت انکارناپذیر است. در این میان نقش برجسته و خاص سیاسی جغرافیایی ایران و حجم ذخایر نفت و گاز آن با سهمی به ترتیب برابر با ۹/۳ و ۱۳/۷ درصد از کل ذخایر

در مورد شرکت ملی گاز نیز با توجه به ویژگی خاص انتقال و حجم عظیم سرمایه گذارهای مورد نیاز جهت تولید و بهره برداری و انتقال آن اتخاذ یک استراتژی فعال در بازار جهانی گاز پس از اشباع تقاضای داخلی همانند نفت، ضرورت تام دارد.

ابعاد داخلی

صنایع نفت و گاز هر یک به تنهایی عهده دار نقش برجسته‌ای در اقتصاد کشور می‌باشند. تأمین حدود ۹۷ درصد انرژی اولیه مصرفی کشور از طریق نفت خام و گاز طبیعی به خوبی اهمیت نفت و گاز را در تأمین نیازهای انرژی اولیه کشور نشان می‌دهد. از نقطه نظر مصرف نهایی انرژی، فرآورده‌های نفتی با سهمی معادل ۶۹ درصد و گاز طبیعی با ۲۱ درصد، جمعاً ۹۰ درصد مصارف گروههای مختلف مصرف کنندگان را اعم از خانگی و تجاری، صنعت، حمل و نقل، کشاورزی و ... را تشکیل می‌دهند. با توجه به میزان کل مصرف اولیه انرژی معادل ۱۵۴۴ هزار بشکه در روز نفت خام معادل در سال ۱۳۷۰، ارزش اولیه سوخت مصرفی کشور سالیانه ۸-۹ میلیارد دلار می‌باشد که هزینه‌های جاری و سرمایه‌ای پالایش، انتقال و توزیع فرآورده‌های نفتی را نیز می‌بایست به آن اضافه گردانید.

ارزش اسمی این داده اقتصادی ایران به هیچ وجه از تناسب لازم با حاصل اقتصادی

بدست نیامده است.

شایان توجه است که کشورهای دیگر منطقه نظیر عربستان، عراق و کویت همزمان و به دلایل متفاوت به سیاستهای افزایش توان تولید روی آورده‌اند به طوری که حجم ظرفیت تولید آنها در کوتاه مدت به ترتیب به ۱۱، ۳ و ۳ (جمعاً) ۱۷ میلیون بشکه در روز خواهد رسید که خود تقریباً معادل ۷۰٪ جمع بازار تخصیص یافته نفت به اوپک است. هر چند قضاوت در این موضوع به سادگی میسر نیست ولی وجه مشخصه و متمایز این سیاستهای تولیدی با آنچه که در ایران روی می‌دهد، خصلت نرم‌افزاری پنهان در شیوه‌های جذب سرمایه و تکنولوژی و حمایت بازار است که بعضاً در قالب خصوصی‌سازی نفت (به معنای واقعی کلمه Privatization) صورت می‌پذیرد و رقابت قوی ایران در این مجموعه صرفاً با داشتن امکانات تولیدی میسر نخواهد بود. حاصل آن که در شرایط متحول امروز، هدف‌گذاریها، استراتژی و سیاست ارتباطی بخش نفت در ابعاد بین‌المللی می‌بایست دگرگونی کامل یافته و بر اساس دریافت و شناخت صحیح از مسائل جهانی انرژی و انعکاس آن به نهادهای قانونگذاری و اجرایی داخلی و افکار عمومی، زمینه و بستر لازم جهت یک تحول اساسی در بهره‌گیری از این ثروت خدادادی فراهم شود. که امیدواریم در ارائه و بررسی خط‌مشی‌های برنامه دوم به آن پردازیم.

آن و تولید ناخالص داخلی بدون نفت برخوردار نیست و بر این اساس - چه از زاویه تولید و چه از دیدگاه مصرف انرژی - در آنچه می‌گذرد، هماهنگی لازم در عرضه و تقاضای اقتصادی انرژی در کوتاه مدت و خصوصاً میان مدت و بلند مدت وجود ندارد. این امر خود تغییر در سیستم موجود در تأمین انرژی کشور را ضروری می‌سازد. برخی از مسائلی را که در توجیه این تغییرات نقش عمده دارند می‌توان به شرح زیر برشمرد:

- محدودیتهای حاکم بر قیمت گذاری فرآوردهای نفتی
- ساخت تشکیلاتی وزارت نفت و شرکتهای تابعه آن
- ساخت نامناسب نظام مالی شرکتهای تابعه وزارت نفت و افت توانمندی مالی این شرکت
- رشد شدید مصرف فرآوردهای نفتی
- عدم تطابق الگوی تولید پالایشگاهی با مصرف فرآوردهای نفتی
- افزایش کمی حجم فعالیتهای داخلی شرکت ملی نفت و گاز
- فقدان یک استراتژی مناسب در تأمین بلند مدت انرژی کشور
- ناسازگاری تکنولوژی موجود صنایع نفت با حجم فعالیتهای مورد انتظار و عملکرد اقتصادی
- افت کیفی توان تخصصی - اجرایی صنایع نفت و ضعف شدید برنامه‌ها و امکانات آموزشی
- عدم اجراء و انجام طرح و برنامه‌ریزی

نیروی انسانی

- عدم وجود سیستمهای حسابداری صنعتی و قیمت تمام شده
- عملکرد غیراقتصادی در قالب فعالیتهای نفت و گاز

لذا جا دارد که برنامه دوم با برخورد فعال و نگاهی استراتژیک در بخش نفت به مسائل انرژی کشور، جهت آینده انرژی کشور را ترسیم نموده و تغییرات ساختاری مدیریت، عملیات و تشکیلات شرکت را مد نظر قرار دهد.

تشکیل شرکت پالایش و پخش و تفکیک وظائف آن از شرکت ملی نفت زمینه و بستر مناسب را برای بخشی از این تغییر فراهم نموده است، معهداً انجام این امر خطیر و ریشه‌ای در چارچوب قوانین موجود نیازمند نهایت حزم و دوراندیشی و شناخت و تجزیه و تحلیل مسائل دوران گذار است که یک ساخت مدیریت ستادی و اجرایی قوی با بهره‌گیری از توانهای تخصصی درون صنعت، توان اعمال صحیح آن را می‌یابد و تمامی حوزه‌های مختلف عملیات شرکت ملی نفت اعم از تولید نفت خام، نفت‌رسانی به پالایشگاهها، فعالیتهای پالایشی، پالایشگاه سازی، خطوط لوله، انتقال فرآوردهای نفتی و نهایتاً شبکه توزیع را دگرگون می‌سازد.

با تغییرات ساختاری این شرکت نیز بخش خصوصی در این امر حوزه فعالیت وسیعی از نظر سرمایه‌گذاری و اجراء و تصدی عملیات خواهد یافت و با برنامه‌ریزی و اعمال یک سیستم متناسب

یافت. حال با توجه به مقدمه فوق به بررسی عملکرد متوسط تولید برنامه پنج ساله با طرح افزایش تولید می پردازیم.

در جدول ۱، ارقام عملکردی برنامه نشان می دهد که در سالهای ۱۳۷۰ و ۱۳۷۱ و ۱۳۷۲ تولید تحقق یافته در مناطق نفتخیز به ترتیب ۳۱۲۵، ۳۳۸۳ و ۳۵۵۰ هزار بشکه در روز بوده است و بعبارت دیگر تولید تحقق یافته در سال ۱۳۷۲، به میزان ۴۷۶ هزار بشکه کمتر از میزان تعهد شده در طرح افزایش تولید بوده است. از طرف دیگر حدود ۱۸۰ هزار بشکه در روز از منابع کرنج و پاریسی بصورت صیانت نشده نیز تولید شده است^(۱). به عبارت دیگر حدود ۶۵۶ هزار بشکه در روز ($۶۵۶ = ۱۸۰ + ۴۷۶$) از یک میلیون بشکه تعهد شده، عدم تحقق طی دوره وجود داشته است. به عبارت دیگر عملکرد، افزایش حدود ۳۵۰ هزار بشکه در روز را نشان می دهد. شایان ذکر است همانطور که در جدول ملاحظه می شود ضریب تولید به ظرفیت که در قانون برنامه ۸۷٪ بوده در طرح افزایش تولید با توجه به نرم متعارف آن در خشکی به ۹۰٪

(۱) بر اساس برنامه تولید از کرنج و پاریسی، در سال ۱۳۷۲، به ترتیب ۲۲۵ و ۲۰۰ هزار بشکه در روز پیش بینی شده بود که منوط به اجرای پروژه های تزریق می شد، در عمل به دلیل عدم اجرای پروژه های پاریسی و اجرای ناقص فاز اول پروژه تزریق کرنج و عدم اجرای فاز دوم آن، تولید از این میادین تا زمان اجرای کامل پروژه های تزریق از نظر فنی غیر صیانتی بوده و منجر به هز روی نفت می گردد معهداً خوشبینانه ترین برآورد این است که ۱۸۰ هزار بشکه در روز از این میادین تولید غیر صیانتی می شود.

قیمت گذاری جایگزینی گاز با فرآورده های میان تقطیر و نیز تصحیح و تعدیل الگوهای پالایشی کشور امکان تحقق می یابد.

۲- تولید نفت خام و گاز طبیعی الف: تولید نفت خام در خشکی

جدول ۱. ظرفیت تولید، متوسط تولید لایحه برنامه و قانون برنامه و همچنین عملکرد تولید طی دوره ۷۲-۱۳۶۸ را نشان می دهد. در سال ۱۳۶۹، طرحی بنام طرح افزایش ظرفیت تولید به تصویب رسید که بر اساس آن مقرر شده بود در سال های ۱۳۷۰، ۱۳۷۱، ۱۳۷۲ جمعاً یک میلیون بشکه در روز به متوسط تولید نفت خام کشور با رعایت اصول صیانتی اضافه شود به طوری که متوسط تولید از رقم ۳۰۲۷ هزار بشکه در روز قانون برنامه در سال ۱۳۷۲ به رقم ۴۰۲۷ هزار بشکه در روز برسد هزینه این طرح ۳/۶ میلیارد دلار ارزی و ۲۳۰ میلیارد ریال مازاد بر برنامه پیش بینی شده بود. درآمد حاصل از این افزایش تولید، با توجه به پیش بینی قیمت نفت خام مطابق برنامه در سالهای ۱۳۷۰، ۱۳۷۱، ۱۳۷۲، پانزده میلیارد دلار برآورد می شد. بدین ترتیب با تصویب این طرح، متوسط تولید نفت خام در خشکی قانون برنامه در سالهای ۱۳۷۰ از رقم ۲۸۰۴ به ۳۲۷۱ هزار بشکه در روز، سال ۱۳۷۱ از رقم ۲۹۸۷ به ۳۶۳۹ هزار بشکه در روز، سال ۱۳۷۲ از رقم ۳۰۲۷ به ۴۰۲۷ هزار بشکه در روز تغییر

رسیده است لذا می توان چنین نتیجه گیری کرد که بخشی از برنامه افزایش تولید عمدتاً و در اولویت اول از طریق بهبود این ضریب حاصل شده است. این رقم معادل ۱۰۵ هزار بشکه از ۳۵۰ هزار بشکه در روز افزایش تولید را در برمی گیرد که خود حدود ۳۰ درصد آن می شود نتیجه آنکه مجموع عملکرد طرح افزایش تولید نشان می دهد که این طرح علیرغم هزینه ها و سرمایه گذاری انجام شده نهایتاً بجای یک میلیون بشکه در روز در پایان ۱۳۷۲ منجر به افزایش تنها ۲۴۵ هزار بشکه در روز به متوسط تولید در سال ۱۳۷۲ شده است.

ب: تولید نفت خام در دریا

جدول ۱ اهداف عملکرد و برنامه تولید نفت فلات قاره را نشان می دهد که بر اساس آن پیش بینی شده بود که رقم متوسط تولید از ۲۳۰ هزار بشکه در روز در سال ۱۳۶۸ به ۵۰۵ هزار بشکه در روز در سال ۱۳۷۲ برسد، حال آنکه میزان تولید از میادین فلات قاره در سالهای ۱۳۶۹، ۱۳۷۰، ۱۳۷۱ و ۱۳۷۲ به ترتیب ۱۰٪، ۴۰٪، ۳۲٪ و ۱۳٪ نسبت به برنامه عدم تحقق داشته است.

این عدم تحققها با استراتژی بخش تولید نفت خام مندرج در قانون برنامه پنج ساله ۱۳۶۸۷۲ که به دلیل بالا بودن نرخ استهلاك در دریا بر حداکثر استفاده از میادین فلات قاره تأکید دارد، متناقض است. گرچه در مورد عدم تحقق اهداف تولید

نفت فلات قاره، توجیهاتی نظیر عدم بازسازی میادین سلمان و نصرت در اثر نا امن بودن خلیج فارس و بحران کویت و همچنین خارج شدن کامل میدان سلمان به منظور بازسازی ذکر می شود، لیکن بحرانهای مذکور در مدت کوتاه چند ماهه مطرح بوده و طبعاً نمی توانستند بر روی برنامه های متوسط تولید، آثار عمده ای بر جای بگذارند. با توجه به اینکه علی رغم بازسازیهای انجام شده، تولید نفت خام فلات قاره هرگز به پیش بینی برنامه نرسیده است، به نظر می رسد ارزیابی تواناییهای تولید مخازن فلات قاره در مقطع بازسازی واقعی نبوده و تخصیص مقادیر متناهی جهت طرحهای بازسازی بر اساس برآوردهای نامطمئن از تولید، استوار بوده است. علاوه بر آن استفاده از گاز همراه نفت فلات قاره نیز به دست فراموشی سپرده شده و سوزانیده شده است. مقدار این گاز در صورتی که جمع آوری شود حدود ۱۲ میلیون متر مکعب در روز برآورد شده که می تواند به نحوی مورد استفاده قرار گیرد. لازم به یادآوری است که متن مندرج در برنامه اول توسعه با توجه به افزایش تولید پیش بینی شده نفت خام فلات قاره این بود که چگونگی جمع آوری و کاربرد اقتصادی گازهای این منطقه با مطلوبترین روش می بایست مورد مطالعه و برنامه ریزی قرار می گرفت که تا بحال اقدام مفیدی در این زمینه انجام نشده است.

ج- تولید گاز طبیعی (غنی) و مایعات و میعانات گازی

گاز غنی از سه طریق تولید می شود که عبارتند از گازهای تولیدی از منابع مستقل گازی، گازهای تولیدی همراه نفت، گازهای تولیدی از گنبدها و کلاهکهای گازی میادین نفتی. در ادامه فرآیند تولید گاز، عملیات تفکیک انجام گرفته و مایعات و میعانات گازی حاصل می گردند ذیلاً به بررسی عملکرد تولید گاز غنی و مایعات و میعانات گازی با برنامه پنج ساله ۷۲-۶۸ می پردازیم.

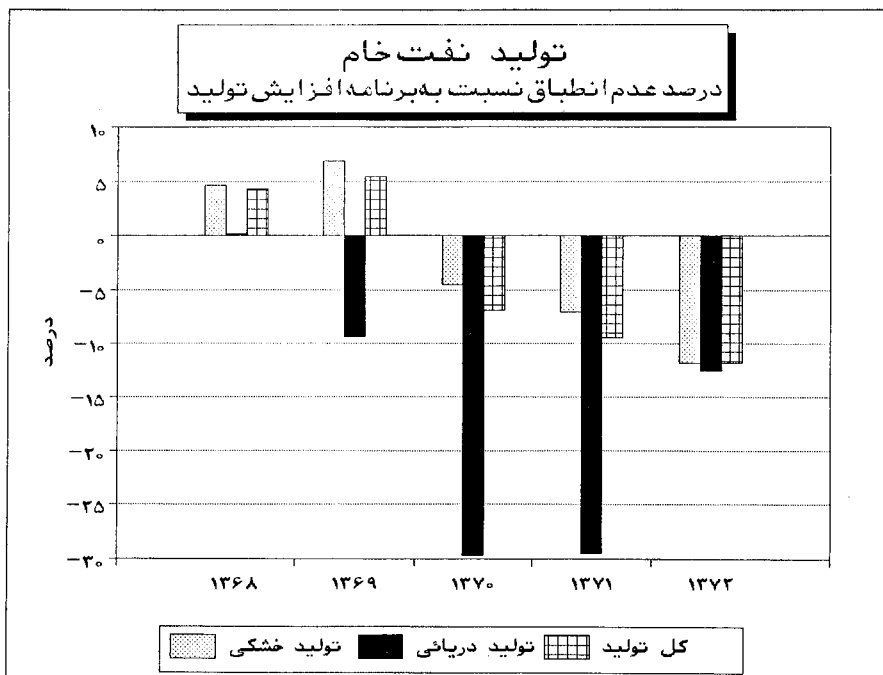
گاز میادین مستقل:

جدول ۲ ارقام برنامه و عملکرد تولید گاز غنی از میادین مستقل طی دوره ۱۳۶۸-۷۱ را نشان می دهد مطابق با ارقام جدول، تولید گاز میادین مستقل در سال ۱۳۶۹ متناسب با برنامه بوده ولی تحقق تولید در سالهای ۱۳۷۰ و ۱۳۷۱ به ترتیب ۲۰٪، ۴۶٪ کمتر از میزان تعهد شده در برنامه بوده است. عدم تحقق گاز میادین مستقل را می توان در عدم راه اندازی طرح گاز طبیعی کنگان (فاز ۲) و آغاز و دلان در سال ۱۳۷۱ دانست، بدین ترتیب تأخیر در

جدول ۲- برنامه عملکرد تولید گاز غنی کشور

ارقام: میلیون مترمکعب در روز (۶۸-۷۲)

۱۳۷۲	۱۳۷۱	۱۳۷۰	۱۳۶۹	۱۳۶۸	برنامه:
۷۹/۹	۷۷/۵	۶۹/۵	۶۷/۱	۶۲/۹	گاز همراه
۵۷/۷	۳۳/۸	۵۲/۹	۵۲/۶	۵۳	گاز کلاهک
۱۷۱/۴	۱۴۸/۵	۹۴/۹	۶۰/۵	۲۸/۱	گاز مستقل
۳۰۹/۰	۲۵۹/۸	۲۱۷/۳	۱۸۰/۲	۱۴۴	جمع
					عملکرد:
۷۹/۴	۷۷/۸	۷۰/۸	۶۷	۵۹/۵	گاز همراه
۵۳/۴	۵۸/۹	۵۸	۵۰	۴۸/۴	گاز کلاهک
-	۸۰/۲	۷۵/۶	۶۰/۵	۲۹/۳	گاز مستقل
-	۲۱۶/۹	۲۰۴/۴	۱۷۷/۵	۱۳۷/۲	جمع
					درصد تحقق:
۹۹/۴	۱۰۰/۳	۱۰۱/۹	۹۹/۸	۹۴/۷	گاز همراه
۹۲/۶	۱۷۴/۳	۱۰۹/۶	۹۵/۱	۹۱/۴	گاز کلاهک
-	۵۴	۷۹/۷	۱۰۰	۱۰۴/۳	گاز مستقل
-	۸۳/۵	۹۴/۱	۹۸/۵	۹۵/۳	جمع

گازی، همچنان از درصد تحقق پایینی برخوردار است. در مورد توسعه پارس جنوبی که نقش مؤثر و قطعی در تراز گاز کشور دارد نیز اقدامات مؤثری انجام نشده است.

گازهای همراه

همان طوری که در جدول ۲ ملاحظه می‌شود، تولید گاز غنی همراه نفت، متناسب با برنامه بوده که با در نظر گرفتن طرح افزایش تولید به نظر می‌رسد که تولید نفت خام از میادینی انجام گرفته که نسبت تولید گاز به نفت آنها کمتر بوده است.

راه‌اندازی کنگان و آغارودالان باعث نامتعادل شدن تراز گاز کشور شده و اهداف برنامه‌های گاز در زمینه تزریق و مصارف داخلی را با اشکال عمده مواجه کرده است در حالی که استراتژی برنامه پنج‌ساله ۱۳۶۸-۷۲، تأکید نموده که گرایش آینده سرمایه‌گذاریهای کشور می‌بایست به سوی توسعه منابع مستقل گازی در دریا سوق داده شود حتی در تبصره ۲۹ قانون برنامه اجازه داده شد که از محل اعتبارات خارجی نیز به توسعه منابع مستقل گازی در دریا بویژه در پارس جنوبی اقدام شود. علیرغم این تأکیدات عملکرد تولید گاز از منابع مستقل

گاز کلاهک

گاز کلاهک یکی از نیروهای عمده و محرک فشار (صیانت مخازن) تا پایان عمر مخازن نفتی نبایستی از آنها بهره‌برداری شود چه در غیراین صورت بخش زیادی از نفت قابل استحصال به صورت غیر قابل استحصال در می‌آید. جدول ۲ در مورد تولید گاز غنی کلاهک نشان می‌دهد که در سال ۱۳۷۰ و ۱۳۷۱ به ترتیب ۹/۶٪ و ۷۴/۳٪ بیشتر از برنامه گاز تولید شده است که این امر مخالف صریح خط‌مشی مندرج در برنامه پنج‌ساله ۱۳۶۸-۷۱ است زیرا که این خط‌مشی تأکید زیادی بر روی عدم استفاده از گاز کلاهک دارد.

دلیل مهمی که در استفاده از گاز کلاهک وجود دارد نیاز ضروری به مصرف گاز در کشور و عدم راه‌اندازی به موقع طرح‌های میادین مستقل است.

بطور خلاصه و در یک جمع‌بندی، مجموع تولید گاز غنی از منابع سه‌گانه گاز کشور (همراه، کلاهک، مستقل)، طی سالهای ۶۹-۷۱ از یک روند نزولی نسبت به برنامه برخوردار بوده است، به طوری که در صد تحقق عملکرد در سال ۶۹ از ۹۸/۵٪ به ۸۳/۵٪ در سال ۷۱ رسیده است این در حالی است که درصد تحقق عملکرد تولید میادین مستقل گازی علی‌رغم تأکید برنامه پنج‌ساله از ۱۰۴ درصد در سال ۱۳۶۸ به ۵۴ درصد در سال ۱۳۷۱ کاهش داشته و در مقابل گاز کلاهک نیز علی‌رغم تأکید برنامه مبنی بر عدم برداشت از آن از ۹۱/۴٪

تحقق در سال ۶۸ به ۱۷۴/۳٪ در سال ۷۱ افزایش یافته است.

مایعات و میعانات گازی

مایعات گازی از گازهای همراه نفت و میعانات گازی از میادین مستقل و گازهای کلاهک به دست می‌آید. تولید مایعات و میعانات گازی تابعی از میزان تولید گازهای غنی است، در جدول ۳، برنامه و عملکرد تولید مایعات گازی مشاهده می‌شود بر اساس این جدول عملکرد تولید مایعات گازی در سالهای برنامه از ۹۴۰۰ متر مکعب در روز در سال ۱۳۶۸ به ۱۷۲۵۱ متر مکعب در روز در سال ۱۳۷۱ رسیده است. در صد انطباق عملکرد تولید مایعات گازی با برنامه از ۵۰/۳ درصد در سال ۶۸ به ۷۷/۴ درصد در سال ۷۱ رسیده ولی علی‌رغم این افزایش نسبی همواره کمتر از برنامه بوده است. عملکرد تولید میعانات گازی بر اساس جدول فوق نشان می‌دهد که تولید از ۸۰۰ متر مکعب در روز در سال ۱۳۶۸ به رقم ۱۹۳۳/۵ متر مکعب در روز در سال ۱۳۷۱ رسیده است که بدین ترتیب درصد تحقق نسبت به برنامه برخلاف مایعات گازی طی سالهای برنامه همواره کاهش یافته و از ۶۱/۵ درصد در سال ۱۳۶۸ به ۳۲/۸ درصد در سال ۷۱ کاهش یافته است. در مجموع مقایسه درصد انطباق با عملکرد مایعات و میعانات گازی با ارقام متناظر تولید گاز غنی از منابع سه‌گانه، نشان می‌دهد گرچه عملکرد تولید گاز همراه با برنامه انطباق داشته است لیکن عملکرد

انطباق با برنامه تولید مایعات گازی ۷۷/۴ درصد در سال ۷۱ بوده است که بدین ترتیب ۲۳ درصد کمتر از میزان پیش‌بینی شده در برنامه بوده و خود دلیلی بر سوزاندن بیشتر گازهای غنی همراه نفت نسبت به پیش‌بینی برنامه بوده است. لازم به یادآوری است که عدم تحقق تولید مایعات و میعانات گازی را می‌توان عمدتاً در عدم اجرای طرحهای مربوط به جمع‌آوری گازهای همراه و طرحهای تولید گاز از میادین مستقل گازی (آغارودالان، نارو کنگان عدم راه‌اندازی از ۱۰۰۰ و ۹۰۰ NGL) طی دوره مورد بررسی دانست.

۳- مصارف نفت خام و گاز طبیعی الف - نفت خام تخصیص یافته به مصارف داخلی:

نفت خام تخصیص یافته به مصارف داخلی به دو جزء نفت خام پالایشگاهها و نفت خام تخصیص یافته جهت واردات فرآورده، تفکیک می‌شود. در برنامه پنج ساله ۱۳۶۸-۷۲ مقرر شده بود که با اجرای طرحها و پروژه‌های تکمیل و بهبود ظرفیت پالایشگاههای کشور، خوراک پالایشگاهها به تدریج افزایش یافته و از ۸۱۷ هزار بشکه در روز در سال ۱۳۶۸ به ۹۵۰ هزار بشکه در روز در سال ۱۳۷۱ برسد و در سال ۱۳۷۲ با بهره‌برداری از پالایشگاههای بندرعباس و اراک و با ملحوظ داشتن تغییرات خوراک سایر پالایشگاهها، خوراک نفت خام

پالایشگاههای کل کشور به ۱۲۳۵ هزار بشکه در روز برسد. مشاهده عملکرد خوراک نفت خام پالایشگاههای کشور در جدول ۴ و مقایسه آن با ارقام پیش‌بینی شده برنامه نشان می‌دهد که درصد تحقق، از نوسانات نامنظمی برخوردار بوده است. در سال ۱۳۷۲ با عدم راه‌اندازی و بهره‌برداری از پالایشگاه بندرعباس و تأخیر در اجرای آن در واقع افزایش خوراک پالایشگاههای کشور تشدید گردیده، به طوری که اگر نفت خام تخصیص یافته به پالایشگاه بندرعباس مطابق برنامه را از کل خوراک کسر نماییم، رقم خوراک پالایشگاههای کشور به ۱۱۵۰ هزار بشکه در روز در سال ۷۲ می‌رسد که بدین ترتیب حدود ۱۴ درصد بالاتر از رقم پیش‌بینی پس از کسر رقم خوراک پالایشگاه بندرعباس در برنامه است. هر چند گفته می‌شود که افزایش خوراک نسبت به برنامه مربوط به راه‌اندازی فاز ۲ و فاز ۳ پالایشگاه آبادان است ولی شایان ذکر است که اولاً این دو فاز در برنامه پنج‌ساله پیش‌بینی نشده بود و ثانیاً در الگوی تولید پالایشی، نفت کوره پالایشگاه آبادان حداقل ۱۵ درصد بیش از نفت کوره مورد نظر برنامه پالایشگاه بندرعباس است. با توجه به اینکه توسعه پالایشگاههای موجود بویژه پالایشگاه آبادان بر اساس اصل صرفه اقتصادی به مقیاس تولید و امکانات زیر بنایی در مقایسه با سرمایه‌گذاری برای احداث پالایشگاه جدید با رعایت همه جوانب مطلوبتر است

جدول ۳- برنامه و عملکرد تولید مایعات و میعانات گازی

ارقام: مترمکعب در روز (۶۸-۷۱)

برنامه و عملکرد	۱۳۶۸	۱۳۶۹	۱۳۷۰	۱۳۷۱
برنامه:				
مایعات گازی	۱۸۷۰۰	۱۹۵۰۰	۲۵۸۰۰	۲۲۳۰۰
میعانات گازی	۱۳۰۰	۳۰۰۰	۵۹۰۰	۵۹۰۰
جمع	۲۰۰۰۰	۲۲۵۰۰	۳۱۷۰۰	۲۸۲۰۰
عملکرد:				
مایعات گازی	۹۴۰۰	۱۲۷۰۰	۱۵۲۰۰	۱۷۲۵۱
میعانات گازی	۸۰۰	۱۸۰۰	۲۰۰۰	۱۹۳۳/۵
جمع	۱۰۲۰۰	۱۴۵۰۰	۱۷۴۰۰	۱۹۱۸۴/۵
درصد تحقق:				
مایعات گازی	۵۰/۳	۶۵/۱	۵۸/۹	۷۷/۴
مایعات	۶۱/۵	۶۰	۳۳/۸	۳۲/۸
جمع	۵۱/۰	۶۴/۴	۵۴/۹	۶۸/۰

جدول ۴- برنامه و عملکرد نفت خام تخصیص یافته به مصارف داخلی

ارقام: هزار بشکه در روز (۶۸-۷۲)

برنامه و عملکرد	۱۳۶۸	۱۳۶۹	۱۳۷۰	۱۳۷۱	۱۳۷۲
برنامه					
خوراک پالایشگاههای کشور	۸۱۷	۸۸۸	۹۰۶	۹۵۰	۱۲۳۵
تخصیص یافته جهت واردات فرآورده	۲۲۱	۲۳۴	۲۷۹	۲۱۶	۰
جمع	۱۰۳۸	۱۱۲۲	۱۱۸۸۵	۱۱۶۶	۱۲۳۵
عملکرد:					
خوراک پالایشگاهها	۸۳۶/۱	۸۵۹/۴	۹۹۶/۳	۹۹۳/۳	۱۱۵۰
تخصیص یافته جهت واردات فرآورده	۲۲۸/۴	۲۶۱/۵	۲۴۳	۲۸۳/۸	۲۲۶
جمع	۱۰۶۴/۵	۱۱۲۰/۹	۱۲۳۹/۳	۱۲۷۷/۱	۱۳۷۶
درصد تحقق:					
خوراک پالایشگاهها	۱۰۲/۳	۹۶/۸	۱۱۰	۱۰۴/۶	۹۳/۱
تخصیص یافته جهت واردات فرآورده	۱۰۳/۳	۱۱۱/۸	۸۷/۱	۱۳۱/۴	
جمع	۱۰۲/۶	۹۹/۹	۱۰۴/۶	۱۰۹/۵	۱۱۱/۴

مجلس و برنامه دوم

پالایشگاه باید در محدوده عملیاتی استفاده شود و ثانیاً ترکیب تولید فرآورده‌ها می‌بایست به گونه‌ای باشد که پالایشگاه از نظر اقتصادی در شرایط بهینه عمل کند. در این راستا افزایش خوراک پالایشگاهها و استفاده از کارکرد دستگاه تقطیر به تنهایی با سیاستهای پیش‌بینی شده برنامه مغایرت دارد.

معهدا می‌بایست اقدامات لازم در جهت احداث واحدهای کراکینگ و تبدیل نفت‌کوره به فرآورده‌های سبکتر و میان تقطیر حداقل همزمان با بهره‌برداری و افزایش خوراک انجام می‌گرفت. در همین رابطه خاطر نشان می‌سازد که سیاست اجرایی برنامه پنج‌ساله ۱۳۶۸-۷۲ در زمینه پالایشگاهها تأکید می‌کند که اولاً از

جدول ۵- برنامه و عملکرد صادرات و درآمدهای صادراتی

(۶۸-۷۲)

۷۲	۷۱	۷۰	۶۹	۶۸	
					برنامه:
۲۲۹۳	۲۲۷۶	۲۰۱۹	۱۹۷۶	۱۷۸۷	حجم صادرات (هزار بشکه در روز)
۱۷۹۲۶	۱۶۴۴۹	۱۳۵۶۰	۱۲۲۶۱	۱۰۰۷۸	درآمد پیش‌بینی شده (میلیون دلار)
					قانون برنامه و طرح افزایش تولید:
۳۲۹۴	۲۹۱۳	۲۴۱۹	۱۹۷۶	۱۷۸۷	حجم صادرات (هزار بشکه در روز)
۲۵۷۲۹	۲۱۰۵۲	۱۶۳۱۳	۱۲۲۶۱	۱۰۰۷۸	درآمد پیش‌بینی شده (میلیون دلار)
					عملکرد:
۲۶۵۰	۲۴۰۴	۲۴۶۳	۲۲۲۱	۱۸۰۸	حجم صادرات (هزار بشکه در روز)
...	۱۶۳۱۱*	۱۴۸۶۳	۱۶۴۵۵/۶	۱۱۶۰۳	درآمدهای ارزی (میلیون دلار)
					درصد تحقق:
...	۱۰۵/۶	۱۲۲/۰	۱۱۲/۴	۱۰۱/۲	حجم صادرات
...	۹۹/۲	۱۰۹/۶	۱۳۴/۲	۱۱۹/۴	عملکرد ارزی
					درصد تحقق قانون برنامه و طرح
					افزایش تولید:
۸۰/۴	۸۲/۵	۱۰۱/۸	۱۱۲/۴	۱۰۱/۲	حجم صادرات
...	۷۷/۵	۹۱	۱۳۴/۲	۱۱۹/۴	عملکرد ارزی

* بر اساس برآورد بانک مرکزی

سال ۱۳۷۲ به منظور تخصیص جهت صادرات و ایجاد درآمدهای ارزی توجیه شده بود.

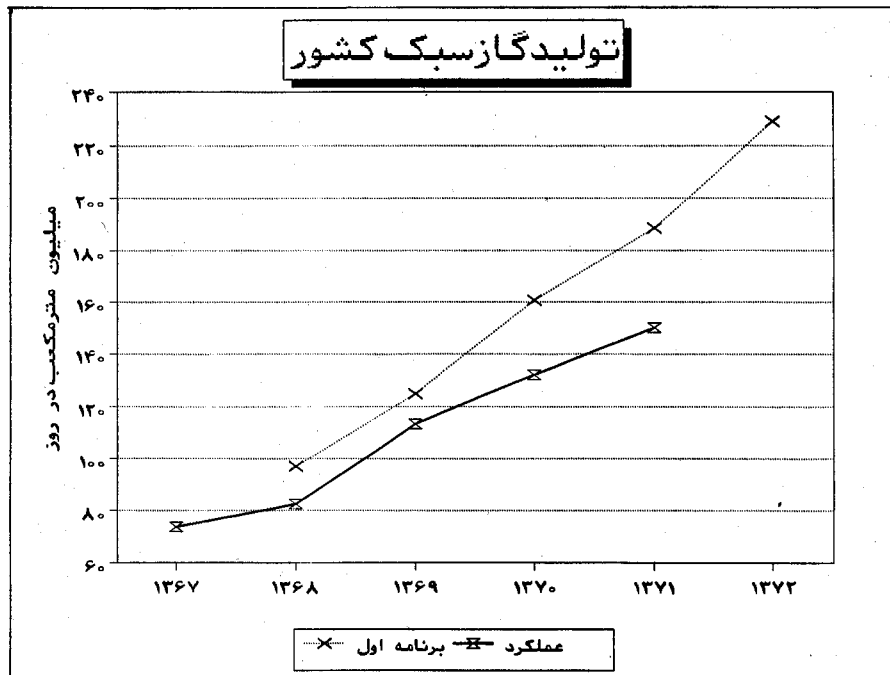
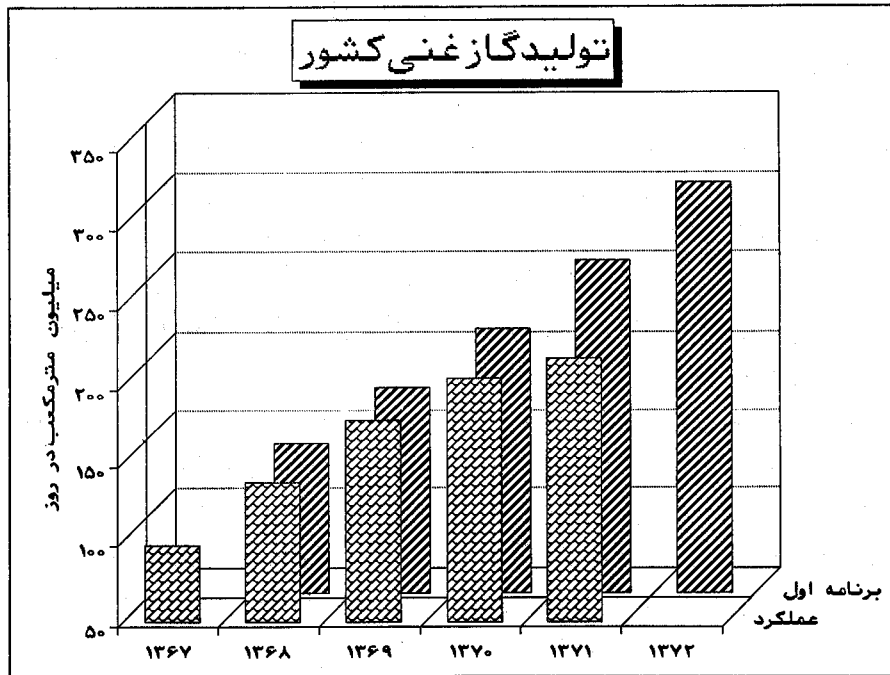
در جدول شماره ۶ آثار طرح افزایش تولید جهت صادرات در برنامه با عملکرد مقایسه شده است. همانگونه که ملاحظه شد طرح افزایش تولید می‌بایست در سالهای ۱۳۷۰، ۱۳۷۱، ۱۳۷۲ به ترتیب ۴۰۰، ۶۳۷، ۱۰۰۱ هزار بشکه در روز نفت خام جهت صادرات را تأمین می‌نمود حال آنکه، افزایش عملکردی طرحی که تفاوت عملکرد صادرات را از صادرات پیش‌بینی شده از قانون برنامه پنجم ساله اول، نشان می‌دهد طی این سالها به ترتیب ۴۴۵، ۱۲۸، ۳۵۷ هزار بشکه در روز، افزایش صادرات حاصل شده است. لذا درصد تحقق افزایش صادرات ناشی از این طرح در سال ۱۳۷۰، ۱۱/۵ درصد در سال ۱۳۷۱، ۳۵/۶ درصد، در سال ۱۳۷۲، ۲۰٪ می‌باشد. خاطرنشان می‌سازد همانطور که قبلاً توضیح داده شده است نفت خام تخصیص یافته جهت مصارف داخلی نسبت به برنامه در سال ۱۳۷۲، ۱۱/۱ درصد معادل ۱۴۰ هزار بشکه در روز افزایش داشته، که طبیعتاً بر حجم پتانسیل صادراتی تأثیر گذاشته و نوعی تخصیص غیراقتصادی از صادرات به مصرف داخلی را موجب شده است.

با توجه به نیازهای ضروری کشور به درآمدهای نفتی، این گونه جابجایی‌ها به هر دلیل از صادرات برنامه شده به مصرف داخلی و افزایش خوراک پالایشگاهها، توجیه پذیر نیست.

در مورد نفت خام تخصیص یافته جهت واردات فرآورده ملاحظه می‌شود که درصد تحقق به استثنای سال ۱۳۷۰ همواره بالاتر از رقم پیش‌بینی شده برنامه بوده است. به طوری که در سال ۱۳۷۱ با تخصیص ۲۸۴ هزار بشکه در روز عملاً به جای ۲۱۶ هزار بشکه در روز پیش‌بینی برنامه در صد تحقق ۳۱ درصد افزایش را نشان می‌دهد. در سال ۱۳۷۲ مشاهده می‌شود که جمع نفت خام تخصیص یافته به مصارف داخلی از ۱۲۳۵ هزار بشکه در روز برنامه به ۱۳۷۶ هزار بشکه در روز رسیده است. یعنی ۱۱/۴ درصد نسبت به پیش‌بینی برنامه افزایش دارد که این افزایش عمدتاً از طریق واردات فرآورده و استفاده از پالایشگاهها، بعضاً در شرایط غیراقتصادی، تأمین شده است.

ب: صادرات نفت خام:

جدول ۵ ارقام صادراتی نفت خام طی سالهای ۷۲ - ۱۳۶۸ را نشان می‌دهد. با در نظر گرفتن طرح افزایش تولید به عنوان جز لاینفک برنامه تولید نفت، ملاحظه می‌شود که درصد تحقق صادرات طی این سالها متوالیا از روند نزولی برخوردار بوده است، بطوری که در صد تحقق آن نسبت به برنامه از ۱۱۲/۴ درصد در سال ۱۳۶۹ به رقم ۸۰/۴ درصد در سال ۱۳۷۲ کاهش یافته است. به عبارت دیگر در سال ۱۳۷۲ بجای صادرات پیش‌بینی شده به میزان ۳۲۹۴ هزار بشکه در روز ۲۶۵۰ هزار بشکه در روز صادر شده است حال آنکه طرح افزایش تولید به میزان یک میلیون بشکه در روز در

متوسط قیمت را به بیش از ۲۰ دلار در هر بشکه رساند. در سالهای ۱۳۷۰ و ۱۳۷۱، درآمدهای ارزی صادرات نفت ۱۶/۳، ۲۱/۱ میلیارد دلار پیش‌بینی شده بود، حال آنکه ارقام عملکردی به ترتیب ۱۴/۹ و ۱۶/۳ میلیارد دلار بود و به این معناست که به ترتیب ۹۱ درصد و ۷۷/۵ درصد از ارزش پیش‌بینی شده فروش نفت حاصل شده است. توجه به میزان ارقام حجم صادراتی نفت و مقایسه با برنامه نشان می‌دهد که در سال ۱۳۷۰ علی‌رغم ۱/۸ درصد افزایش حجم صادراتی، ۹۱ درصد پیش‌بینی برنامه، ارزش حاصل شده است و متناظراً در سال ۱۳۷۱، علی‌رغم ۸۲/۵ درصد تحقق برنامه صادرات، عملکرد ارزی ۷۷/۵ درصد بوده است. در سال ۱۳۷۲ تحقق حجم صادرات ۸۰/۴ درصد بوده و پیش‌بینی می‌شود که رقم تحقق ارزش صادراتی به مراتب کمتر از سال‌های قبل باشد. نتیجه آنکه سیاست‌های بازاریابی و فروش نفت عمدتاً در تبعیت از شرایط منطقه‌ای و جهانی بوده و ابتکارات لازم و مؤثر جهت تثبیت منافع صادراتی اعمال نگردیده است.

در جدول شماره ۵ و نمودارهای مربوطه، مقایسه برنامه، عملکرد درآمدهای ارزی حاصل از صادرات نفت خام، ارائه شده است. مقایسه ارقام مطلق برنامه‌ای و عملکرد ارزی نشان می‌دهد که در سالهای ۱۳۶۸ و ۱۳۶۹، درآمد ارزی حاصله به میزان ۱۱/۶ و ۱۶/۴ میلیارد دلار بوده که نسبت به ارقام پیش‌بینی شده (۱۰ و ۱۲/۲ میلیارد دلار) افزایش چشمگیری به میزان ۱۹/۴ درصد و ۳۴/۴ درصد حاصل شده است. با توجه به افزایش حجم صادرات به میزان ۱/۲ و ۱۲/۴ درصد نسبت به برنامه، چنین برمی‌آید که حدود ۲۰ درصد عملکرد مثبت فروش نفت ناشی از افزایش قیمت‌هاست. وقوع بحران خلیج فارس و حمله عراق به کویت در مرداد ۱۳۶۹ و افزایش قیمت‌ها در این مقطع - به‌عنوان یک عامل خارجی - مهمترین نقش را در افزایش درآمدهای نفتی ایران بازی کرده است. به طوری که قیمت‌های نفت خلیج فارس از سطح ۱۳ دلار در هر بشکه در تیرماه ۶۹ تا ۳۳ دلار در مهرماه افزایش یافت و پس از آن تا پایان همان سال در یک سیر نزولی قرار گرفت و در مجموع،

جدول ۶- درصد تحقق طرح افزایش در جهت تولید صادرات نسبت به پیش‌بینی طرح (هزار بشکه در روز)

۱۳۷۲	۱۳۷۱	۱۳۷۰	
۱۰۰۱	۶۳۷	۴۰۰	برنامه طرح افزایش تولید جهت صادرات
۳۵۷	۱۲۸/۲	۴۴۴/۶	افزایش عملکرد و طرح نسبت به قانون برنامه
%۳۵/۶	%۲۰	%۱۱۱/۵	درصد تحقق افزایش

مجلس و برنامه دهه

۱۳۶۹ به بعد حکایت دارد. نکته مهمتر آنکه تولید گاز سبک از میادین مستقل در پیش‌بینی برنامه پنج‌ساله ۷۲ - ۱۳۶۸ بیشترین نقش را داشته است و می‌بایست به ۱۲۸/۲ میلیون متر مکعب در روز در سال ۱۳۷۱ و ۱۴۹ میلیون متر مکعب در روز در سال ۱۳۷۲ می‌رسید. (جدول ۷) حال آنکه ارقام عملکردی مربوط به این گونه میادین، رقم ۷۰ میلیون متر مکعب در روز در سال ۱۳۷۱ را نشان می‌دهد. به عبارت دیگر

۴- تولید و مصارف گاز

الف - تولید گاز سبک

گاز سبک از سه منبع: گازهای غنی همراه، گاز کلاهدک و گاز میادین مستقل بدست می‌آید. در جدول ۷ ملاحظه می‌شود که درصد تحقق عملکرد مجموع گاز حاصل از این سه منبع نسبت به برنامه طی سالهای ۱۳۶۸ الی ۱۳۷۱ به ترتیب برابر با ۸۵/۱، ۹۰/۷، ۸۲/۲ و ۷۹/۶ می‌باشد که بدین ترتیب از یک روند نزولی از سال

جدول ۷ - برنامه و عملکرد و تولید گاز سبک

(۶۸-۷۱) ارقام: میلیون متر مکعب در روز

۱۳۷۱	۱۳۷۰	۱۳۶۹	۱۳۶۸	برنامه و عملکرد
				برنامه:
۳۴/۲	۳۳/۲	۳۱/۴	۲۹/۶	گاز همراه
۲۶/۱	۴۶/۱	۴۵/۲	۴۶/۲	گاز کلاهدک
۱۲۸/۲	۸۱/۵	۴۷/۴	۲۱/۲	گاز مستقل
۱۸۸/۵	۱۶۰/۸	۱۲۴/۷	۹۷	جمع
				عملکرد:
۳۰/۲	۲۸/۹	۲۵/۱	۲۵/۳	گاز همراه
۴۹/۸	۳۷/۳	۳۶	۳۳/۹	گاز کلاهدک
۷۰/۲	۶۶	۵۲	۲۳/۳	گاز مستقل
۱۵۰/۱	۱۳۲/۲	۱۱۳/۱	۸۲/۵	جمع
				درصد تحقق
۸۸/۳	۸۷	۷۹/۹	۸۵/۵	گاز همراه
۱۹۰/۴	۸۰/۹	۷۸/۴	۷۳/۴	گاز کلاهدک
۵۴/۸	۸۱	۱۰۹/۷	۱۰۹/۹	گاز مستقل
۷۹/۶	۸۲/۲	۹۰/۷	۸۵/۱	کل

نیاز برنامه‌ای برای مصرف گاز کشور است. بنابراین ملاحظه می‌شود که تأخیر در اجرا و راه‌اندازی طرحها به استفاده از گاز کلاهدک منجر شده است.

از طرف دیگر این امر حتی بصورتی انجام گرفته بود که به علت تأخیر در اجرای بازسای ۹۰۰ NGL گازهای کلاهدکی مستقیماً و بدون مایع‌گیری، به مصرف تخصیص داده شده است. در مورد استفاده از گازهای غنی همراه نفت خام جهت تولید

درصد تحقق تولید گاز از میادین مستقل در واقع ۵۴/۸ درصد میزان پیش‌بینی برنامه است در مورد گازهای کلاهدک، عملکرد تولید گاز سبک در سال ۱۳۷۱، به میزان ۵۰ میلیون مترمکعب در روز بوده که ۹۰ درصد نسبت به پیش‌بینی برنامه مبنی بر ۲۶ میلیون مترمکعبی در روز، افزایش نشان می‌دهد که این انحراف شدید نسبت به برنامه به علت تأخیر در اجرای طرحهای نارو کنگان و آغارود الان از یکطرف و عدم امکان تأمین

جدول ۸ - برنامه عملکرد مصارف گاز سبک

ارقام: میلیون مترمکعب در روز (۶۸-۷۱)

۱۳۷۱	۱۳۷۰	۱۳۶۹	۱۳۶۸	برنامه و عملکرد
برنامه:				
۹۸	۸۲/۱	۶۷/۲	۵۶/۵	مصرف شرکت ملی گاز
۱۶/۴	۸/۲	۸/۲	۰	صادرات
۳۹/۶	۱۷	۰	۰	تزریق از میادین گازی
۶/۴	۶/۴	۲/۶	۲/۶	پتروشیمی - مصارف عملیاتی
۱۶۰/۴	۱۱۳/۷	۷۸	۵۹/۱	جمع
عملکرد:				
۱۰۵	۹۳/۴	۷۱/۶	۵۸	شرکت ملی گاز
۱/۱	۷/۷	۵/۸	۰	صادرات
۰	۰	۰	۰	تزریق از میادین گازی
۱/۱۵	۱/۱۵	۰	۰	پتروشیمی - مصارف عملیاتی
۱۰۹/۵	۱۰۴/۵	۸۰	۶۰/۶	جمع
درصد تحقق:				
۱۰۷/۱	۱۱۳/۸	۱۰۶/۵	۱۰۲/۷	شرکت ملی گاز
۶/۷	۹۳/۳	۷۰/۲	۰	صادرات
۰	۰	۰	۰	تزریق از میادین گازی
۲۸	۲۸	۰	۰	پتروشیمی - مصارف عملیاتی
۶۸/۳	۹۱/۹	۱۰۲/۵	۱۰۲/۵	جمع

می باشد، به طوریکه علی رغم افزایشهای محدود ۲/۵ درصد در سالهای ۱۳۶۸ و ۱۳۶۹ در سال ۱۳۷۰ رقم کل مصرف گاز سبک ۱۰۴/۵ میلیون مترمکعب در مقابل ۱۱۳/۷ میلیون مترمکعب در روز برنامه بوده است که حدود ۸ درصد عدم تحقق را نشان می دهد. در سال ۱۳۷۱ ارقام مصرف گاز سبک به ۱۰۹/۵ میلیون مترمکعب در روز رسید که بدین ترتیب ۳۱/۷ درصد عدم تحقق را مشخص می کند.

ج - مصارف گاز جهت تزریق:

بر اساس متن مندرج در قانون برنامه پنج ساله ۷۲-۱۳۶۸ پیش بینی شده بود که حجم گاز تزریقی از رقم ۵۵/۹ میلیون مترمکعب در روز در سال ۱۳۶۸ به ۹۰/۵ میلیون مترمکعب در سال ۱۳۷۱ و ۱۱۵/۲ میلیون مترمکعب در سال ۱۳۷۲ برسد. حال آنکه عملکرد نشان می دهد مجموع گازهای تزریقی در سالهای ۱۳۷۱-۱۳۶۸ - که شامل گازهای کلاهدک نیز می باشد - عملاً از یک رشد بطئی برخوردار بوده و نهایتاً در سال ۱۳۷۱ به ۶۰/۲ میلیون مترمکعب در روز رسیده است که ۳۳/۵ درصد نسبت به برنامه عدم تحقق را نشان می دهد. لازم به توضیح است که عدم تحقق فوق از یک طرف ترکیبی از تأخیر در اجرای پروژه های تولید و بهره برداری از میادین مستقل گاز (ناروکنگان، آغارودالان) و از طرف دیگر تأخیر در اجرای طرحهای خاص پروژه های

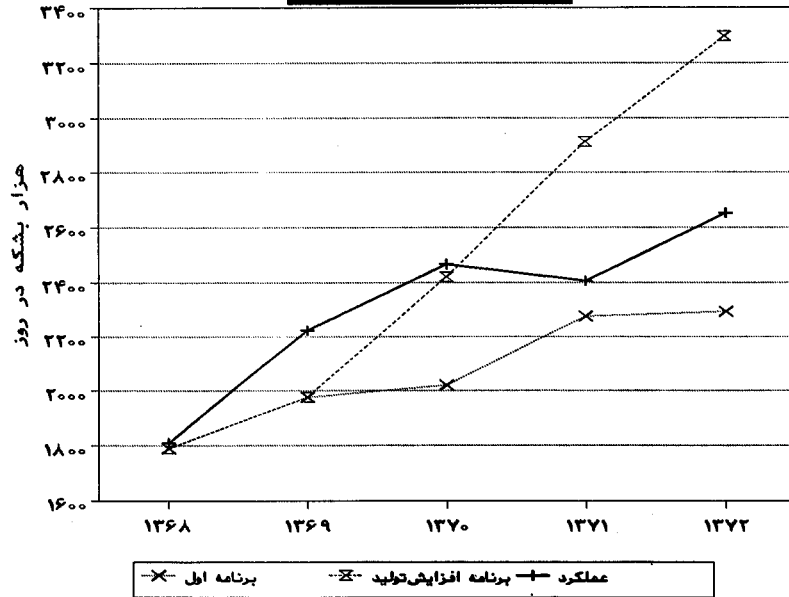
گاز سبک شایان ذکر است که (جدول ۲) علی رغم افزایش تولید گاز همراه از ۵۹/۵ میلیون مترمکعب در روز در سال ۱۳۶۸ به ۷۹/۴ میلیون مترمکعب در سال ۱۳۷۲ و افزایش معادل ۳۰ میلیون مترمکعب در روز که متناسب با افزایش تولید نفت خام صورت گرفته، تولید گاز سبک از گازهای همراه طی دوره فوق فقط از ۲۵/۳ میلیون مترمکعب در روز به ۳۰/۷ میلیون مترمکعب در سال ۱۳۷۲ رسیده است. یعنی فقط ۵ میلیون مترمکعب در روز مورد بهره برداری مفید قرار گرفته است. به عبارت دیگر نسبت گاز سبک تولیدی از گاز غنی همراه نفت خام از ۴۲/۵ درصد در سال ۱۳۶۸ به ۳۸/۷ درصد در سال ۱۳۷۲ کاهش یافته است.

ب - مصارف گاز:

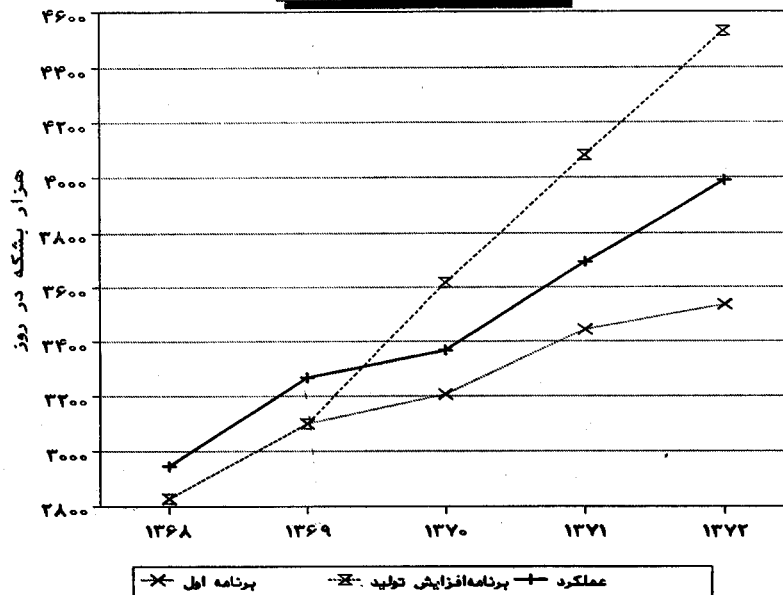
مصارف گاز عمدتاً به تامین احتیاجات شرکت ملی گاز و تامین گاز سبک و غنی جهت پروژه های تزریق به انضمام مصارف عملیاتی و خوراک برخی کارخانجات و پتروشیمی اختصاص می یابد. بر اساس اطلاعات موجود مندرج در جدول، مطابق برنامه پیش بینی شده بوده که کل مصرف گاز سبک از ۵۹/۱ میلیون مترمکعب در روز در سال ۱۳۶۸ به ۱۸۲/۸ میلیون مترمکعب در روز در سال ۱۳۷۲ برسد.

عملکرد نشان می دهد که روند افزایش مصرف گاز سبک، به علت محدودیتهای تولید به مراتب کمتر از ارقام پیش بینی برنامه

صادرات نفت خام

تولید نفت خام کشور

۵- بررسی برنامه و عملکرد فراورده‌های نفتی

جدول شماره ۹ برنامه و عملکرد
فراورده‌های نفتی طی دوره ۱۳۶۸-۷۲ را
نشان می‌دهد. که به شرح زیر مورد بررسی
قرار می‌گیرد.

الف: بنزین موتور

مطابق برنامه پنجساله و بر اساس میزان
واقعی مصرف در سال ۱۳۷۲، رشد مصرف
این فراورده سالیانه بطور متوسط ۵/۴
درصد پیش‌بینی شده بود. در صورتی که
رشد سالیانه واقعی مصرف (عملکرد)،
حدود ۸/۵ درصد بوده است. درصد تحقق
نسبت به پیش‌بینی برنامه طی دوره
۷۲-۱۳۶۸ به ترتیب ۰/۲۳٪، ۱/۱۹٪، ۰/۲۴/۶٪
و ۱۵/۴٪ افزایش را نشان می‌دهد. اما عدم
اتمام و بهره‌برداری از پالایشگاه بندرعباس
و ظاهری (عسلویه) و حتی با احتساب
راه‌اندازی فاز ۲ پالایشگاه در ایران، تولید
داخلی بنزین کفاف مصرف را نداده به
طوری که طی سالهای ۱۳۶۸-۷۱ به ترتیب
۱/۶۸۵، ۰/۹۳۸، ۱/۷۳۳، ۱/۷۱۷ میلیون لیتر
در روز بنزین به کشور وارد شده است.

ب: نفت سفید

رشد عرضه و مصرف نفت سفید در
برنامه سالیانه به طور متوسط ۵/۸ درصد
پیش‌بینی گردیده بود ولی عملاً میزان
عملکرد واقعی رشدی معادل ۸/۸ درصد را

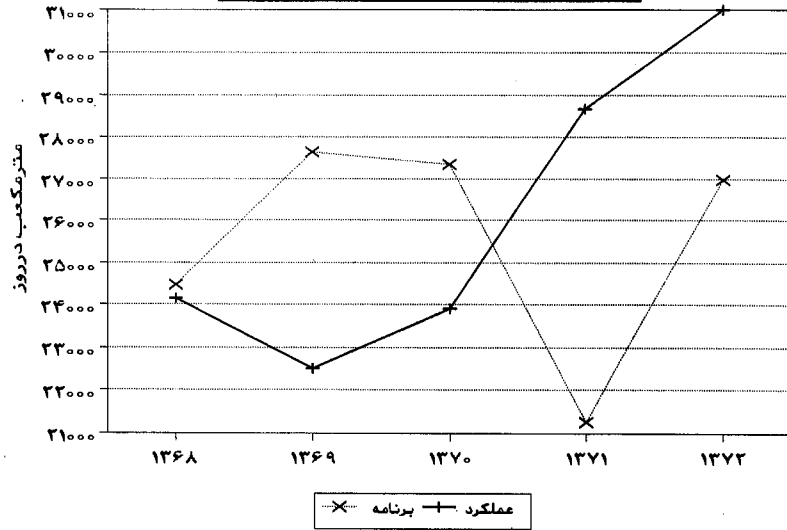
تزریق بویژه در میادین مارون آغاچاری،
گچساران، بی‌بی حکیمه و... طی دوره
بررسی است.

د- گازهای سوزاننده شده همراه نفت:

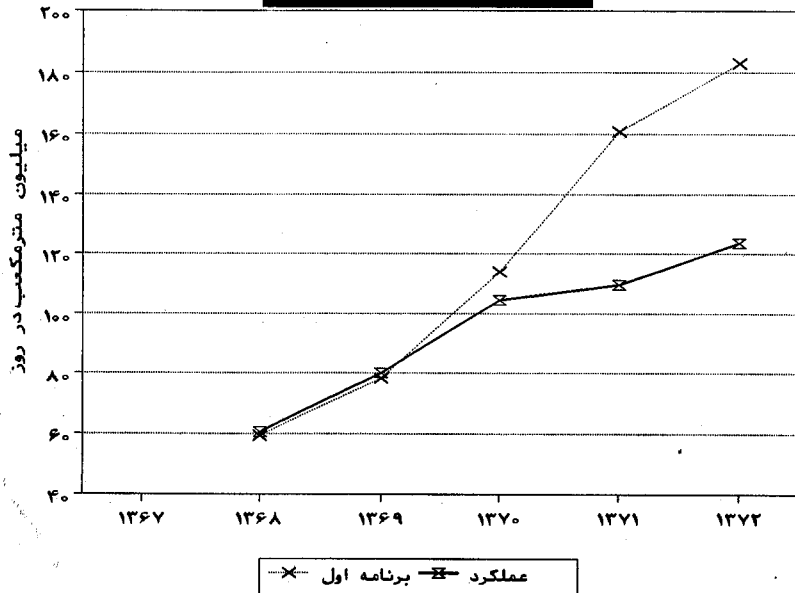
بر اساس متن مندرج در قانون برنامه
پنجساله ۶۸-۷۲ مقرر شده بود که گازهای
تولیدی همراه نفت که سوزاننده خواهند
شد، از ۱۴/۲ میلیون مترمکعب در روز به
۷/۶ میلیون مترمکعب در روز در سال
۱۳۷۰ کاهش یافته و در سال بعد به علت
بهره‌برداری از میادین جدید و دور افتاده که
جمع‌آوری گازهای آنها اقتصادی نیست تا
سال ۱۳۷۲ حداکثر به ۱۴ میلیون مترمکعب
در روز برسد. اما ارقام عملکرد نشان
می‌دهد این هدف تحقق نیافته و روند
سوزاندن گاز همچنان به صورت صعودی
استمرار یافته است، بطوری که حجم
گازهای سوزاننده شده از ۲۵/۷ میلیون
مترمکعب در سال ۱۳۶۸ به ۳۵/۳ میلیون
مترمکعب در سال ۷۱ افزایش یافته است که
تفاوت برنامه با عملکرد را به بیش از دو
برابر و به میزان ۲۳/۶ میلیون مترمکعب در
روز رسانده است.

به عبارت دیگر گاز غنی سوزاننده شده
طی سالهای ۷۱ - ۱۳۶۸ به ترتیب ۱۷۹،
۳۹۹، ۲۳۸ و ۳۰۶ درصد مقدار مجاز در برنامه
بوده که در یک کلام باید گفت، متأسفانه
ثروت عظیمی سوزانیده شده است.

مصرف فرآورده‌های نفتی
نفت سفید

مصرف گاز سبک کشور

نشان می‌دهد.

ج: نفت گاز

درصد رشد پیش‌بینی برنامه برای مصارف داخلی، سالیانه حدود ۴/۹ درصد بوده و در عملکرد درصد متناظر به حدود ۴/۳ رسیده است گرچه میزان عملکرد مصرف در حد برنامه پیش‌بینی شده بوده است ولی به دلیل کاهش تولید در سالهای ۱۳۶۸ و ۱۳۶۹، ۱۳۷۱، واردات نفت گاز بمیزان ۱۵/۷٪، ۱۳٪ و ۲/۳٪ نسبت به برنامه افزایش داشته است.

د: نفت کوره

درصد رشد متوسط سالیانه مصرف این فرآورده در پیش‌بینی برنامه، رقمی معادل ۳/۷ بود و میزان مصرف نیز عملاً از رشد متوسط حدود ۳/۷ درصد برخوردار بوده است. نفت کوره به عنوان سوخت اصلی نیروگاهها و صنایع عمده کشور نقش اساسی دارد ولی با توجه به مشکلات موجود در زمینه حمل و نقل نفت کوره و عدم امکان انتقال آن به مناطق دوردست با خطوط لوله و عدم کارایی وسائط نقلیه حمل انبوه (راه آهن) و سایر عوامل مؤثر در این امر، انتظار رشد مصرف سالیانه بالا را نمی‌توان داشت.

۶- عملکرد مالی بخش نفت طی دوره

۷۲ - ۱۳۶۸

بررسی عملکرد مالی هر برنامه و درجه انطباق آن با تخصیص بودجه هدف‌گذاری

نفت سفید بعنوان عامل اصلی تولید گرمایش در کشور در میان قشر عظیمی از جوامع شهری و روستایی بخصوص نقاطی که از گاز طبیعی شهری محروم می‌باشند، مورد استفاده دارد. با عدم تحقق کامل برنامه‌های گازرسانی به شهرهای کشور نیاز به مصارف نفت سفید افزایش یافت. با آزاد شدن عرضه این فرآورده که همراه با افزایش قیمت آن از ۴ ریال به ۱۵ ریالی بود، مصارف کنترل شده و پیش‌بینی شده را در برنامه اول از مسیر خود خارج نمود و با توجه به فراهم نمودن امکانات مصرف برای جامعه، رشد مصرف سالیانه افزایش یافت.

قابل ذکر است در حال حاضر با برداشتن سهمیه بندی انتظار می‌رود که مصرف این فرآورده در سالان آینده از رشد بالایی برخوردار باشد.

کاهش روند رشد مصارف نفت سفید از طریق توجه بیشتر به برنامه‌های گازرسانی کشور به خصوص در مناطق سردسیر کشور و اتخاذ تصمیمات و سیاستهایی مبنی بر ایجاد ضوابط در استانداردهای ساختمانی منازل، بهبود کیفیت مصالح ساختمانی و همچنین تولید بخاریهایی با راندمان بالا و عرضه آنها به بازارهای مصرف با قیمت مناسب میسر بوده که در این زمینه هیچ گونه فعالیت صورت نپذیرفته است.

جدول شماره ۹- برنامه و عملکرد عرضه و مصرف فرآورده های نفتی

واحد: مترمکعب در روز (تقویمی)

۱۳۷۲	۱۳۷۱	۱۳۷۰	۱۳۶۹	۱۳۶۸	برنامه و عملکرد
					برنامه:
۹۱۲۶	۸۲۹۲	۹۱۲۶	۷۵۳۹	۶۷۸۶	گاز مایع
۲۵۵۲۶	۲۱۴۰۸	۲۰۷۶۶	۱۸۹۴۵	۱۷۰۵۹	بنزین
۲۶۹۶۶	۲۱۲۵۳	۲۷۳۴۴	۲۷۶۲۵	۲۴۴۶۵	نفت سفید
۶۰۷۷۵	۵۷۸۸۱	۵۵۱۲۵	۵۲۵۰۰	۴۹۱۵۶	نفت گاز
۳۹۱۶۴	۳۸۶۲۰	۳۶۸۲۰	۳۴۹۶۴	۳۱۹۰۰	نفت کوره
۲۰۲۸	۱۸۴۳	۱۷۶۲	۱۶۹۱	۱۵۴۷	روغن ترمز
۵۰۰	۵۰۰	۵۰۰	۵۰۰	۵۰۰	سوخت سبک جت
۱۵۷۱	۱۴۹۶	۱۴۲۵	۱۳۵۷	۱۲۹۳	سوخت سنگین جت
۲۲۳	۲۲۳	۲۲۳	۱۶۷	۱۶۷	حلالها
۶۱۶۸	۴۶۸۵	۴۵۵۵	۴۶۰۳	۵۱۲۱	قیر
۹۸۶	۹۸۶	۹۸۶	۹۸۶	۹۸۶	روغن خام
۳	۳	۳	۳	۳	سوخت هواپیما
۳۴۵	۳۴۵	۳۴۵	۳۴۵	۳۴۵	مالج
۳۱۸۰	۳۱۸۰	۳۱۸۰			نفتا پلت فرمیت
۱۹۹	۱۹۹	۱۹۹			نفت سفید مصرف صنایع
					عملکرد:
۹۶۴۵	۸۳۵۴	۷۳۵۸	۶۸۲۶	۶۵۷۹	گاز مایع
۲۹۴۶۳	۲۶۶۷۰	۲۴۵۵۶	۲۲۶۹۵	۲۰۹۸۶	بنزین
۳۱۰۰۰	۲۸۶۶۰	۲۳۹۲۳	۲۲۴۹۵	۲۴۱۴۷	نفت سفید
۵۹۰۰۰	۵۲۵۲۵	۵۵۰۹۳	۵۱۲۶۶	۴۸۶۷۲	نفت گاز
۳۹۱۷۵	۳۵۲۲۵	۳۵۰۸۷	۳۴۰۸۴	۳۴۰۶۹	نفت کوره
۱۶۶۲	۱۶۳۸	۱۴۴۹	۱۴۲۳	۱۳۶۲	روغن موتور
۷۲۷	۶۲۵	۶۴۸	۵۶۴	۴۰۲	سوخت سبک جت
۲۰۰۰	۱۴۲۰	۱۲۱۵	۱۰۶۰	۸۲۰	سوخت سنگین جت
	۱۲۹	۲۰۸	۱۵۲	۱۴۶	حلالها
	۶۰۱۱	۵۵۶۸	۴۶۹۹	۴۲۹۴	قیر
	۶۵۴	۸۱۴	۸۲۲	۸۲۹	روغن خام
۱۱	۸	۸	۸	۵	سوخت هواپیما
	۴۹	۶۵	۲۹	۱۰۲	مالج
	۶۴۵				نفتا پلت فرمیت
					نفت سفید مصرف صنایع

ادامه جدول شماره ۹

۱۳۷۲	۱۳۷۱	۱۳۷۰	۱۳۶۹	۱۳۶۸	برنامه و عملکرد
					عملکرد
					درصد تحقق
۹۶/۱	۹۱/۵	۸۸/۷	۹۰/۵	۹۶/۹	گاز مایع
۱۱۵/۴	۱۲۴/۶	۱۱۸/۳	۱۱۹/۸	۱۲۳/۰	بنزین
۱۱۵/۰	۱۳۴/۹	۸۷/۵	۸۱/۴	۹۸/۷	نفت سفید
۹۷/۱	۹۰/۷	۹۹/۹	۹۷/۶	۹۹/۰	نفت گاز
۱۰۰/۰	۹۱/۲	۹۵/۳	۹۷/۵	۱۰۶/۸	نفت کوره
۸۲/۰	۸۸/۹	۸۲/۲	۸۴/۲	۸۸/۰	روغن ترمز
۱۴۵/۴	۱۲۵/۰	۱۲۹/۶	۱۱۲/۸	۸۰/۴	سوخت سبک جت
۱۲۷/۳	۹۴/۹	۸۵/۳	۷۸/۱	۶۳/۴	سوخت سنگین جت
	۵۷/۸	۹۳/۳	۹۱/۰	۸۷/۴	حلالها
	۱۲۸/۳	۱۲۲/۲	۱۰۲/۱	۸۳/۹	قیر
	۶۶/۳	۸۲/۶	۸۳/۴	۸۴/۱	روغن خام
۳۶۶/۷	۲۶۶/۷	۲۶۶/۷	۲۶۶/۷	۱۶۶/۷	سوخت هواپیما
	۱۴/۲	۱۸/۸	۸/۴	۲۹/۶	مالج
	۲۰/۳				نفتا پلت فرمیت
					نفت سفید مصرف صنایع

بشرح زیر است:

ارقام اعتبارات سرمایه‌ای پیش‌بینی شده بخش نفت از طرف سازمان برنامه و بودجه در کتاب پس از ۴ سال، تغییرات قابل ملاحظه‌ای در قیاس با ارقام متناظر مندرج کتاب ارزیابی عملکرد وزارت نفت طی دوره ۷۱ - ۶۸ دارد. بویژه آنکه در سال

شده، مهمترین معیار در ارزیابی توفیق در مجموعه فعالیتها و عملکرد هر بخش می‌باشد. هرچند منابع و اطلاعات موجود در خصوص ارزیابی عملکرد مالی بخش نفت بسیار محدود بوده و بهیچ وجه کفایت لازم را ندارند، معهذا کلی‌ترین آمار و ارقام وردیف‌های بودجه و موضوعی در این تحلیل مورد بررسی واقع شده که نتایج آن

۱۳۷۰ و ۱۳۷۱، این تفاوت‌ها چشمگیر بوده و درخور توجه است. بطوریکه رقم بودجه سرمایه‌ای اولیه بخش نفت (سازمان برنامه)، در سال ۱۳۷۰، از رقم ۳۲۹ به بیش از ۶۱۰ میلیارد ریال و در سال ۱۳۷۱ این رقم از ۲۶۳/۵ به ۷۹۶ میلیارد ریال افزایش یافته است.

مهمترین عامل در این تغییرات طرح افزایش ظرفیت تولید می‌باشد که بودجه‌ای بمیزان ۳/۶ میلیارد دلار و ۲۳۰ میلیارد ریال برای آن پیش‌بینی شده بود. شایان ذکر است که کیفیت و کمیت برنامه و عملکرد این طرح عظیم در گزارشات عملکردی سازمان برنامه و بودجه منعکس نشده و شاخصهای ارزیابی عملکرد اساساً نسبت به قانون برنامه تعیین و محاسبه شده و اثرات این طرح در تغییر اهداف مندرج در قانون برنامه بررسی و اعمال نشده است. با این ویژگی که در ارقام مالی بخش نفت وجود دارد، ارزیابی عملکرد صرفاً با دو مبنای قابل بررسی است: یکی نسبت به ارقام قانون برنامه و دیگری ارقام بودجه‌های مصوب و اعلام شده از طرف شرکت نفت در کتاب ارزیابی عملکرد.

بنر اساس اطلاعات موجود، حجم مجموع سرمایه‌گذاری انجام شده شرکت ملی نفت طی سالیان ۷۱-۱۳۶۸، بالغ بر ۲۰۴۲ میلیارد ریال بوده است که به تفکیک نوع فعالیت، ۱،۱۸۱ میلیارد ریال آن در بخش اکتشاف و تولید نفت خام و گاز، ۶۱۸ میلیارد ریال آن در بخش پالایشگاه و ۲۴۲ میلیارد ریال آن در بخش انتقال و توزیع

فرآورده‌ها بوده است. سهم هر یک از فعالیتها به ترتیب ۴۸/۶، ۲۷/۸ و ۱۳/۶ درصد می‌باشد، ارقام بودجه مصوب در قانون برنامه با اصلاحات جزئی، جمعاً ۱۲۳۴ میلیارد ریال می‌باشد که ۵۶۸ میلیارد آن به بخش اکتشاف و تولید نفت و گاز ۴۴۲ میلیارد ریال آن به پالایش و ۱۵۹ میلیارد ریال آن به انتقال و توزیع اختصاص داشته است. مقایسه ارقام عملکرد با این بودجه نشان می‌دهد که میزان عدم انطباق در بخش اکتشاف و تولید ۱۰۸٪، پالایش و تولید فرآورده ۴۰٪ و انتقال و توزیع فرآورده، ۳/۴٪ است و در مجموع جمع هزینه‌های سرمایه‌گذاری شده شرکت ملی نفت ۷۴/۸٪ از بودجه مصوب قانون برنامه بیشتر بوده است. در بین زیر گروه‌ها بیشترین افزایش هزینه نسبت به بودجه را طرحهای تکمیل و بهبود پالایشی داشته که با هزینه ۴ ساله ۱۲۱/۷ میلیارد ریال، ۳۹۱/۸ درصد بیش از رقم بودجه برنامه‌ای (۲۴/۷ میلیارد ریال) می‌باشد. این افزایش پنج برابری نسبت به برنامه به نظر عمدتاً مربوط به توسعه ظرفیت و بازسازی پالایشگاه آبادان می‌باشد که خارج از قانون برنامه اعمال گردیده است. با توجه به این مسأله، کاهش هزینه‌های سرمایه‌ای در دیگر فعالیت‌های مرتبط گروه پالایش ملاحظه می‌شود. به این ترتیب که طرحهای تأسیسات جانبی، کاهش حدود ۴۰ درصد نسبت به برنامه و طرحهای آموزش و پژوهش کاهش حدود ۱۲ درصد داشته‌اند.

شایان توجه است که جهت اجرای

مجالس و برنامه‌ها

تحقق اهداف برنامه نبوده است. گرچه شناسایی عوامل مؤثر در عملکرد مالی نیاز به بررسی مفصل‌تر و در اختیار داشتن منابع غنی و بیشتری دارد، معه‌ذا می‌توان در این رابطه به فقدان نظام صحیح ارزیابی فنی و مهندسی و توجیه اقتصادی طرحها و عدم شناسایی و ارزیابی تحولات بازار بین‌المللی و داخلی کالا، اشاره نمود.

□ □ □

پروژه‌های احداث پالایشگاه‌های جدید اراک و بندرعباس و عسلویه، علیرغم تأخیر در اجرا و تکمیل و راه‌اندازی، در مقابل ۲۸۵/۶ میلیارد ریال بودجه مصوب طی چهار سال، ۴۰۸/۲ میلیارد ریال هزینه گردیده است که ۴۲/۹ درصد بیش از برنامه است. از سوی دیگر در مقایسه با بودجه مصوب شرکت ملی نفت با پیش‌بینی بودجه ۴۹۰ میلیارد ریال، ۱۶/۷ درصد زیر برنامه عمل کرده است. ارقام بودجه مندرج در کتاب شرکت ملی نفت ایران جمع سرمایه‌گذاری پیش‌بینی شده در چهار سال ۷۱-۱۳۶۸ را ۱۹۶۷ میلیارد ریال نشان می‌دهد که ۷۹۹ میلیارد ریال نسبت به ارقام مندرج در گزارش سازمان برنامه افزایش دارد. در تخصیص درونی و برنامه‌ای این بودجه به گروه‌های موضوعی سه‌گانه اکتشاف و تولید نفت و گاز، پالایش و انتقال و توزیع فرآورده، ۹۹۷ میلیارد ریال به تولید نفت و گاز، ۷۳۶ میلیارد ریال به گروه پالایش و ۲۳۵ میلیارد ریال به گروه انتقال و توزیع اختصاص یافت. مقایسه ارقام عملکرد با این بودجه در مجموع ۳/۸٪ افزایش هزینه را نشان می‌دهد و در بین زیربخش‌ها، گروه اکتشاف و تولید نفت و گاز ۱۸/۵٪ افزایش هزینه، پالایش و تولید فرآورده ۱۵/۹ درصد کاهش و طرحهای انتقال و توزیع ۳/۴ درصد افزایش داشته‌اند. باتوجه به ملاحظات فوق مشخص می‌گردد که سیستم بودجه در بخش نفت در خدمت